

Методики діагностики стану мовлення дітей дошкільного віку з дислалією

Були поставлені наступні завдання: дослідити будову артикуляційного апарату та стан артикуляційної моторики, виявити у дошкільнят стан звуковимови, особливості фонематичного сприйняття та стан психомоторики.

Обстеження стану артикуляційного апарату

Обстеження будови артикуляційного апарату проходить за методикою М.А.Савченко.

При дослідженні відзначається наявність аномалій у будові:

- губ (тонкі, товсті, укорочена верхня губа, розщелина верхньої губи: часткова, повна, однобічна, двостороння);
- зубів (відсутність зубів, зуби рідкі, дрібні, неправильної форми, діастема, поза щелепною дугою); - прикусу (прямий, глибокий, відкритий, перехресний, мезіальний, дистальний і т.д.);
- язика (макроглосія, мікроглосія, коротка вуздечка, наявність післяопераційного вузла).

Необхідно уважно вивчити поведінку язика в стані спокою. Він має бути розслабленим, не відтягуватись вглиб рота, не вигинатись угору, не відхилятись в сторони;

- твердого й м'якого піднебіння (високе або готичне; низьке; розщелина наскрізна однобічна або двостороння, наскрізна повна або неповна, субмукозна).

Обстеження стану моторики артикуляційного апарату відбувається за методикою Г.В. Чиркіної, Т.Б. Філічевої.

Інструкція: «Подивися і зроби як я». Дитина виконує кожну вправу по рахунок експериментатора від 1 до 10. У процесі обстеження рухомості артикуляційного апарату дитині пропонують за наслідуванням виконати такі вправи:

- відкрити і закрити рот;
- утримати широко розпластаний язик на нижній губі (2-3с);
- облизати широко розпластаним язиком верхню, нижню губу;
- виконати колові рухи широко розпластаним язиком по верхній і нижній губі;
- утримувати кінчик язика біля правого, лівого куточків рота (2 -3 с); поцокати язиком (3-5разів);
- витягнути губи вперед «трубочкою», а потім розтягнути їх у посмішці (2-3рази);
- спричинити вібрацію губ, вимовляючи кучерське «тпру»; надути щічки;
- відтворити 2-3рухи із перелічених поперемінно.

Оцінка:

5 балів - всі рухи доступні, виконання точне, обсяг повний, тонус нормальний, темп хороший, утримання пози вільний, переключення не порушено; 4 бали - всі рухи доступні, обсяг повний, тонус нормальний, темп виконання і переключення уповільнені, 1-2 рухи виконуються з другої спроби; 3 бали - рух виконує, темп виконання і переключення знижені, обсяг руху неповний, відзначається тривалий пошук пози в багатьох завданнях, виснаженість, напружене утримання пози, потрібні повторні покази руху; 2 бали - для виконання більшості рухів потрібно докладна

поетапна інструкція, спостерігається швидке виснаження. Млявість або надмірне напруження мови, тремор (тремтіння) кінчика язика, супутні руху, гіперсалівація, деякі рухи не вдаються; 1 бал - невиконання відмова від діяльності.

Обстеження стану звуковимови у дітей дошкільного віку.

Проводиться обстеження вимови приголосних звуків, потрібно з'ясувати, як дитина вимовляє звук ізольовано, в словах, складах, реченнях, текстах. Обстеження проводили за методикою Р.Є. Левіної.

Система оцінки звуковимови: звуки поділені на 6 груп (дзвінки, глухі, свистячі, шиплячі, сонорні, йотовані приголосні), виходячи з цього можна отримати: 3 бали - правильна вимова всіх звуків в будь-яких мовних ситуаціях; 1,5 балів - один або кілька звуків групи вимовляються правильно, але іноді піддаються спотворенням або замінам в самотійній мові, недостатньо автоматизовані; 1 бал - в будь-якій позиції спотворюється або замінюється лише один звук групи; 0 балів - спотворенням або замінам піддаються всі або кілька звуків групи.

Бали, нараховані на кожен групу, підсумовуються. Максимальна кількість балів - 18.

Рівні стану звуковимови: високий рівень - 16 - 18 балів; середній рівень - 10 - 15 балів; низький рівень - 10 і менше балів.

Звуки	Про мовляє	Замін а	Спотворе ння	Пропус к	Змішенн я
Дзвін кі приголосні					
Б					
Б'					
в					
В'					
д					
Д'					
г					
Г'					
Глухі приголосні					
ф					
Ф'					
п					
П'					
т					
Т'					
к					
К'					

х					
Х'					
Свист ячі приголосні с					
С'					
з					
З'					
ц					
Шипл ячі приголосні ш					
ж					
ч					
щ					
Соно рні приголосні л					
Л'					
р					
Р'					
м					
М'					
н					
Н'					
ј					

Слова для обстеження звуковимови:

- М – морозиво, лимон, дим, млин;
- Н – ножиці, банан, клоун, вікно;
- П – пиріг, лопата, суп, лампа;
- Б – бабуся, барабан, гриб, футбол;
- Т – телефон, молоток, халат, трава;
- Д – диван, будинок, сад, спідниця;
- В – вогонь, кавун, лев, квадрат;
- Ф – фарби, шафа, шарф, кофта;
- Г – гава, дзига, агрус;
- Г – газета, магазин, сніг;
- К - коза, рука, язик, квітка;

Х – холодильник, муха, дах, хмара;
С – собака, ковбаса, автобус, склянка;
С' – сік, насіння, таксі;
З – заєць, коза, гарбуз, поїзд;
З' – зірка, ізюм, мазь;
Ц – цибуля, яйце, матрац;
Ц' – ціпок, вулиця, заєць, цвіркун;
Ш – шапка, машина, душ, школа;
Ж – жук, калюжа, ніж, ложка;
Ч – чайник, учень, м'яч, ручка;
Щ – щука, ящик, плащ;
Л – лапа, мило, стіл, слива;
Л' – літак, валянки, сіль, хліб;
Р – риба, барабан, помідор, персик;
Р' – річка, горіх, двері, крісло;
Й – йогурт, майка, трамвай.

Особливості фонематичного сприйняття.

Методика обстеження проводиться за О. Р. Лурія. Під час обстеження фонематичного слуху з'ясовують, як діти на слух розрізняють фонемі рідної мови. Використовують прийоми, спрямовані на: впізнавання, порівняння і розрізнення простих фраз; виділення і запам'ятовування заданих слів у ряду подібних до звукового складу; розрізнення окремих звуків у звуковому ряду, в складах, словах; запам'ятовування і повторення складових рядів, що складаються з 2—4 елементів. Досліджують здібність до сприймання ритмічних структур різної складності, відтворення ритмічних малюнків. Особливу увагу звертають на розрізнення свистячих — шиплячих, шиплячих африкат, глухих — дзвінких пар звуків. Аналіз усіх отриманих даних дасть змогу визначити характер і причину дислалії і напрям виправлення вад звуковимови.

Використовувані в цьому розділі прийоми дозволяють виявити у дитини не тільки порушення фонематичного слуху, але і ряд інших показників: сповільненість, труднощі переключення, персеверації. Кількісна оцінка дається на підставі сформованості саме фонематичного слуху, всі інші показники можуть бути оцінені якісно

1. Відбите відтворення складових рядів (пар).

Інструкція: «Слухай уважно і повтори за мною». Експериментатор пропонує повторити серії з трьох складів з опозиційними звуками. Пропонований матеріал: да – та; га – ка; ба – па; ха – ка; са – за; жа – ша; ла – ра; ма – на; ва – фа; ча – ща; за – ца.

2. Відбите відтворення рядів (пар) слів. Інструкція: «Слухай уважно і повторюй за мною»: суп – зуб; лак – рак; качка – тачка; кочка – дочка; лис – ліс; гора – нора; сук – жук; сніг – сміх; бик – бік.

Оцінка для завдань:

5 балів - всі завдання точно відтворюються; 4 бали - є поодинокі випадки помилкового відтворення рядів складів або слів, але при цьому складова відтворюється

точно; 3 бали - завдання виконуються в повільному темпі, в більшості завдань ряди відтворюються неточно, але пари - точно; 2 бали - більшість завдань виконується тільки після повторних промовляння, при цьому найчастіше ряди відтворюються невірно, іноді помилково відтворюються і складові (словесні) пари; 1 бал - невиконання.

Максимальна кількість балів – 10.

Рівні стану фонематичного слуху: високий рівень - 9 - 10 бали; середній рівень - 5 - 8 балів; низький рівень - 5 і менше.

Обстеження психомоторики дітей дошкільного віку необхідно для врахування індивідуальних особливостей дітей при організації та проведенні занять. За Г.А. Волковою обстеження психомоторики особистості включає 17 тестів.

Додаток Д. Обстеження психомоторики (за Волковою Г.А.)

<p>Дослідження рухової пам'яті, перемикання рухів, самоконтроль при виконанні рухових проб</p>	<p>-педагог показує 3 рухи дошкільникам, пропонує їх повторити, -повторення вправи з відставанням на одне, -повторити рухи, окрім «забороненого»</p>	<p>Система оцінки: 0б. - Завдання не виконується з 3-ї спроби; 1б. - Правильно виконане з 2-ї спроби; 2б. - Завдання правильно виконується з 1-го разу.</p>
<p>Дослідження довільного гальмування рухів</p>	<p>марширувати і зупинитися за сигналом.</p>	<p>0б. - Дитина плутається навіть з 3-ї спроби; 1б. - Завдання виконане з 1-2- помилками; 2б. - Завдання правильно виконано з 1-ої спроби.</p>
<p>Дослідження статичної координації рухів</p>	<p>Стояти з закритими очима, стопи ніг поставити на одній лінії так, щоб носок однієї ноги упирався в п'яту іншої, руки витягнуті вперед.</p>	<p>0б. –дитина не виконує завдання, 1б.-дитина виконує завдання з 3 спроби 2б. –дитина виконує завдання з 2 спроби.</p>
<p>Дослідження динамічної координації рухів</p>	<p>-марширувати, чергуючи крок і хлопок.</p>	<p>0б. - Завдання не виконується з 3-ї спроби; 1б. - Правильно виконане з 2-ї спроби; 2б. - Завдання правильно виконується з 1-го разу.</p>

<p>Дослідження уваги</p>	<p>Виконати одночасно 2 рухи однією рукою і один рух іншою. Правою : убік,вгору, лівою: вперед.</p>	<p>Об. - Завдання не виконується з 3-ї спроби; 1б. - Правильно виконане з 2-ї спроби; 2б. - Завдання правильно виконується з 1-го разу.</p>
<p>Дослідження переключення рухів</p>	<p>запропонувати підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутися плечей, поставити руки на пояс,присісти,випрямитись, руки опустити вздовж тулуба.</p>	<p>Об. - Завдання не виконується з 3-ї спроби; 1б. - Правильно виконане з 2-ї спроби; 2б. - Завдання правильно виконується з 1-го разу.</p>
<p>Дослідження наявності або відсутності руху</p>	<p>Запропонувати підняти руки вгору , в сторони,поставити на пояс. Обернутися тулубом вліво,вправо.</p>	<p>Об. - Завдання не виконується з 3-ї спроби; 1б. - Правильно виконане з 2-ї спроби; 2б. - Завдання правильно виконується з 1-го разу.</p>
<p>Дослідження довільної моторики пальців рук</p>	<p>Виконати під рахунок: пальці стиснути в кулак-розтиснути(5-6р), тримаючи долоні на поверхні столу ,роз`єднати пальці,з`єднати разом , скласти пальці в кільце-розкрити долоні),поперемінно з`єднувати всі пальці руи з великим пальцем.</p>	<p>Об.- Жодне завдання не виконано правильно, 1б. – більшість завдань виконано правильно, 2б. – всі завдання виконані правильно</p>
<p>Дослідження орального праксису</p>	<p>Витягнути губи «трубочкою», утримати губи в позі, розтягнути губи в «усмішці», утримати позу. Підняти верхню губу вгору, видно верхні зуби, опустити нижню губу вниз, видно нижні зуби, одночасно підняти верхню</p>	<p>Об.- Жодне завдання не виконано правильно, 1б. – більшість завдань виконано правильно, 2б. – всі завдання виконані правильно</p>

	губу вгору і опустити нижню губу вниз.	
Дослідження обсягу та якості рухів м'язів щік	Надути ліву щоку, надути праву, надути обидві	Об.- Жодне завдання не виконано правильно, 1б. – більшість завдань виконано правильно, 2б. – всі завдання виконані правильно
Дослідження обсягу та якості рухів язика	Показати язик «жалом», утримати на рахунок до 3, показати язик «лопаткою», утримати на рахунок до 3, перекладати кінчик язика по черзі з правого кутка рота в лівий, показати язик, підняти його до верхньої губи, показати язик, покласти його на нижню губу, опустити вниз до підборіддя. Поклацати язиком.	Об.- Жодне завдання не виконано правильно, 1б. – більшість завдань виконано правильно, 2б. – всі завдання виконані правильно
Дослідження обсягу та якості руху м'язів лоба	Нахмурити брови, підняти брови вгору, наморщити лоба	Об. – дитина не виконує завдання, 1б.- дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. – дитина виконує завдання з 1 спроби.
Дослідження обсягу та якості руху м'язів очей	Легко стулити повіки, щільно зімкнути повіки, прижмурити очі, закрити по черзі праве, ліве.	Об. – дитина не виконує завдання, 1б.- дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. – дитина виконує завдання з 1 спроби.
Дослідження можливості довільного формування певних мімічних поз	Висловити мімікою обличчя подив, сум, жах, радість, сумнів, підозрілість	Об. – дитина не виконує завдання, 1б.- дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. – дитина виконує завдання з 1 спроби.
Дослідження	Піддувати пушинки	Об. – дитина не

тривалості видиху		виконує завдання, 1б.-дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. –дитина виконує завдання з 1 спроби.
Дослідження темпу рухів	Протягом певного відрізка часу утримати заданий темп у рухах рук ,потім за сигналом педагога виконувати рухи подумки ,за наступним сигналом показати ,на якому русі випробуваний зупинився.	0б. –дитина не виконує завдання, 1б.-дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. –дитина виконує завдання з 1 спроби.
Дослідження слухової уваги ,ритмічного почуття	Показати який предмет прозвучав , Простукати за педагогом ритмічний малюнок	0б. –дитина не виконує завдання, 1б.-дитина виконує завдання з 2 спроби 2б. –дитина виконує завдання з 1 спроби.

Оцінка: 0б. – дитина не виконує завдання; 1б. – дитина виконує завдання з 2 спроби; 2б. – дитина виконує завдання з 1 спроби.

Максимальний бал за виконання всіх тестів – 34. Рівні психомоторики: низький 0-15, середній 16-28, високий 29-34.

Стан сформованості просодичних компонентів мовлення

Обстеження проводиться за методикою Ю.В. Рібцун.

Мета: Дослідити сформованість складової структури слів.

Зміст завдання: Серія завдань спрямована на виявлення рівня порушення складової структури слів: вимова слів складного складового складу, дослідження можливості вимовляти слова різної складової структури (одно-, дво-, трискладові слова з відкритими та закритими складами), зі збігом приголосних звуків, слова різної складової структури в реченнях.

Інструкція: 1) «Назви правильно зображені на малюнках предмети»:

- одно-, дво-, трискладові слова: кіт, ніс, рак, м'яч, вата, муха, ложка, машина, собака, лопата.

- слова зі збігом приголосних на початку, усередині та в кінці слова: гроза, блокнот, книжка, сумка, ручка, ліжко, диск, вовк, танк.

- слова різної складової будови: автобус, огірок, барабан, молоток, телефон.

2) «Повтори речення»:

В акваріумі плавають рибки. Діти у лісі збирали підсніжники.

Велосипедист наздожене пішохода. Волосся підстригають в перукарні.

Оцінка для завдань:

5 балів - всі завдання точно відтворюються; 4 бали - є поодинокі випадки помилкового відтворення рядів складів або слів, але при цьому складова відтворюється точно; 3 бали - завдання виконуються в повільному темпі, в більшості завдань слова та речення відтворюються неточно; 2 бали - більшість завдань виконується тільки після повторних промовляння, при цьому найчастіше ряди відтворюються невірно; 1 бал - невиконання.

Максимальна кількість балів – 10.

Рівні стану: сформованості просодичних компонентів мовлення високий рівень - 9 - 10 бали; середній рівень - 5 - 8 балів; низький рівень - 5 і менше.